

Türk Resminde Öncü Bir İsim: Nazmi Ziya Güran

Dönemi, Hayatı, Sanatı

Evren Karayel Gökkaya*

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Çanakkale

Öz

Türk sanat tarihinde bir dönüm noktası ve Batıya açılan bir pencere niteliği taşıyan 14 Kuşluğu'nı en iyi temsil eden sanatçı olan Nazmi Ziya, Türk resminde öncesi olmayan izlenimcilik (empresyonizm) gibi bir akımın en tipik temsilcisi ve Türk resminin gelişiminde önemli katkıları olmuş bir sanatçı olarak bu günün sanatçılarında da birçok yönü ile örnek teşkil eden bir isimdir. Makalenin bu açıdan faydalı olacağını düşünmenin yanı sıra Türk sanat tarihindeki kaynak eksikliği göz önüne alındığında önemli bir Türk resim sanatçısı olan Nazmi Ziya'nın yeniden anımsanması açısından da ayrı bir önem taşıyacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk Resim Sanatı, 14 Kuşluğu, Nazmi Ziya

A pioneer in Turkish Painting: Nazmi Ziya Guran

The Period, His Life and Art

Abstract

Nazmi Ziya is a turning point in history of the Turkish painting art and he is the artist who best represent 14 Kuşluğu. Also he is the first representative of a current which hasn't it before in Turkish painting art and he has made great contribution to the development of Turkish Painting. In this regard, he is an important example for the young artists. Also this article is an important source for make to promote the artist.

Key Words: The Art of Turkish Painting, 14 Kuşluğu, Nazmi Ziya

1. Sanatçının Döneminde Ülkedeki Sanat Eğitimi

Osmanlı Hükümdarları 18. yüzyılın başından itibaren teknolojik gelişmelere ayak uydurma açısından Batı ülkelerine yaklaşma çabası içinde olmuşlar ve kendilerini her alanda gelişime açmışlardır. Askeri alandaki gelişmelere öncü olması açısından da askeri okullar açılmış ve bu okullar askeri gelişimin yanında çok farklı bir alan olan resim sanatında da çok önemli gelişmelere sahne olmuşlardır. Mühendishane-i Berrî-i Hûmayun, Mekteb-i Fünûn-u Harbiye-i Şahane ve Mühendishane-i Bahr-i Hûmayun'da resim dersleri büyük önem kazanmıştır. Bu okullarda okuyan gençlerden resme ilgi duyanlar önceleri taş baskı boyayarak, daha sonra atölyede fotoğraf karşısında resimler yaparak çalışmalarının temelini oluşturmuşlardır. Ayrıca Yıldız Sarayı bahçesini konu alan resimler Türk sanat tarihi açısından çok mühim bulunmuştur. Çünkü padişaha sunulan bu resimler içinden beğenilenlerin sahipleri

Avrupa'ya sanat eğitimine gönderilmiş ve Türk resminin yapıtaşlarını oluşturmuşlardır.¹

Askeri okulların ardından sırayla açılmaya başlayan Hendese-i Mülkiye (1869), İstanbul Galatasaray Sultanisi (1896), Darüşşafaka Lisesi (1873) gibi öğretim kurumlarında da resim dersleri verilmiştir.

Fransa'ya öğrenim amacıyla gönderilen gençler için Paris'te Viyola Sokağı'nda Mekteb-i Osmanî kurulmuştur. Resim tarihimizde önemli yeri olan Ahmet Ali Efendi ve Süleyman Seyyid de bu ortamda eğitim görmüşlerdir.

Ülkede 1872 yılında Sultan Ahmet Sanayi Mektebi'nde, Şeker Ahmet Paşa öncülüğünde ve çoğunluğunu azınlıklara mensup sanatçıların oluşturduğu ilk resim sergisi açılmıştır. Şeker Ahmet Paşa 1873'te ikinci bir toplu sergi düzenlemiştir.

Bu dönemde Sultan Abdülaziz Avrupa seyahatine çıkmış², geri geldiğinde bir atlı heykeli yaptırmış ve ilk özel akademinin kurulmasına öncülük etmiştir.³ 19 Ekim 1877 tarihli Maarif Bakanlığı arşivinde yer alan teskere, Osmanlı başkentinde açılacak olan ilk akademinin padişah onayıdır. Müdürlüğüne Guillemet'in atandığı akademinin açılışı, 31 Ekim 1877 tarihli Takvim-i Vekayi aracılığıyla duyurulmuş, ardından ilk öğrenci kayıtlarına başlanmıştır. Fakat Osmanlı-Rus harbi nedeni ile okulun açılması gerçekleştirilememiştir. Daha sonra da Osmanlı başkentinde ilk akademi olan Sanayi-i Nefise Mektebi, Avrupa'da hukuk ve resim eğitimi almış olan Osman Hamdi Bey tarafından kurulacaktır.

2. Sanatçının İçinde Bulunduğu 1914 Kuşağı

Bir batılılaşma hareketi olarak görülen II. Meşrutiyet'in ilanını izleyen ilk iki yıl içinde Sanayi-i Nefise kökenli birçok sanatçı, gerek kendi imkânlarıyla, gerekse Sanayi-i Nefise sınavını kazanarak aldıkları bursla, başta Paris olmak üzere, Avrupa'nın çeşitli yerlerine gönderilmişler ve burada Jean Paul Laurens, Albert Laurens, Cormon gibi ressamların atölyelerinde akademik eğitim almışlardır. 1914 yılında I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla yurda dönmüş olan bu sanatçılara "1914 Kuşağı" adı verilmiştir.

Bu sanatçılar arasında Nazmi Ziya, Sami Yetik, Namık İsmail, İbrahim Çallı, Avni Lifij, Feyhaman Duran, Hikmet Onat, Sami Boyar, Melek Celal Sofu, Mihri Müşfik, Hasan Vecih Bereketoğlu sayılabilir.

20. yüzyılın başları ve II. Meşrutiyet'in ilanını hazırlayan siyasal, sosyal ve kültürel hareketliliğin doruk noktasında olduğu bir dönemde yetişen 1914 Kuşağı

---

¹ Gören, A. Kemal (1997); **Türk Resim Sanatında Şişli Atölyesi ve Viyana Sergisi**, İstanbul, s.29'da Hüseyin Zekai Paşa'nın bir sanatçı ve asker olarak yurt dışında eğitim almayarak, eğitimini yurt içinde tamamladığı öne sürülürken, GİRAY, Kıymet (1997); **Çallı ve Atölyesi**, Türkiye İş Bankası Yayınları:367, Sanat Dizisi:56, s.24'de Hüseyin Zekai Paşa'nın Avrupa'ya eğitim için gönderildiği yazılıdır.

² Bu yıllarda bir Osmanlı sultanı ilk kez bir Avrupa gezisine çıkmaktadır.

³ Bu dönemde İstanbul'a çağırılan ve saray için resimler yaptıran Guillemet 1874'te Beyoğlu'nda özel bir akademi açmıştır.

sanatçıları, daha Avrupa'ya gitmeden, bir önceki kuşakları olan Osman Hamdi dönemi ve ya Hoca Ali Rıza ve Halil Paşa ekollerinden farklı bir kültürel oluşum içinde olmuşlardır. Onlar için Türk resminin "batılılaşma alanındaki ilk çiçeklenmeleridir", denebilir. Bu dönemde ortaya çıkmaya başlayan yenilikler Türk resminin çeşitli konulara açılmasını sağlarken, 1960'ladan itibaren başlayacak olan yeni eğilimlere de zemin hazırlamıştır.⁴

1914 Kuşağı sanatçıları her ne kadar akademik tarzda bir eğitim almış olsalar da yurda döndüklerinde izlenimci bir yaklaşımla resim yapmışlardır. Bu yaklaşımın başlıca nedeni; o dönemde Türk resminin gelişim sürecinin doğal diyalektiğinin bu yönde olması olarak görülebilir. Avrupa'da izlenimcilik 1870-1880 yılları arasında doruk noktasındayken, 1910'lu yıllarda yerini farklı yaklaşımlara bırakmıştır. O sıralar sanatın merkezi olan Paris'te, Picasso, Modigliani, Matisse, Brancusi gibi sanatçıların sanata yaklaşımları gündemi oluşturmakta ve tartışılmaktadır. Bir başka neden olarak da, 1914 Kuşağı sanatçılarının kendilerinden önceki kuşakla aralarındaki tek ortak nokta olan manzara geleneğini miras almaları ve Fransız emprestyonistlerinin de en çok ilgi duyduğu konunun manzara olması itibarıyla kendilerine izlenimciliği yakın bulmaları olarak açıklanabilir. Fakat birçok kişi tarafından dönemin sanatsal yaklaşımına uzak kalmaları nedeni ile de eleştirilere maruz kalmışlardır. Örneğin Burhan Toprak onları şöyle suçlamaktadır: "Öğrenime gittikleri vakit Paris'te yeni gerçekleri seçemediler. Matisse Cézanne'ı bir usta olarak kabul etmiş ve Fauvers'ların başı sayılmıştı. Bundan sonra kübizm, ekspresyonizm gibi daha gelmedi. Oysa 1910-1914 arasında bu çevrede yaşadılar ve bu kaynaşan dünyadan bize hiç haber getirmediler."⁵

1914 Kuşağı öncesi Türk resminde iki grubun etkileri vardır. Birincisi Osman Hamdi ve etrafındaki azınlıklara mensup sanatçıların oluşturduğu Sanayi-i Nefise grubu ve bunların akademik öğretiminin etkileri, ikincisi daha çok asker ressamlarca yaratılmış manzara geleneğinin etkileridir. Bu manzara geleneğini bir ölçüde batı etkisi ile de geliştirmek isteyenler Şeker Ahmet Paşa ve Süleyman Seyyid Bey'dir. Bu çizginin devamında ise Hoca Ali Rıza ve Paris'teki eğitimi en iyi şekilde değerlendiren Halil Paşa yer alır.

1914 Kuşağı sanatçıları ülkeye döndüklerinde kendilerine bir örnek seçmeleri pek mümkün olmamıştır. Fakat çağını en çok etkileyen sanatçı olarak Hoca Ali Rıza'nın adı verilebilir. Hoca Ali Rıza'nın özellikle Nazmi Ziya üzerindeki etkileri büyüktür.

---

⁴ 14 Kuşağı'nın Türk resim sanatına faydalarının yanı sıra, bu kuşağa mensup bazı sanatçıların da resmi teknikten ibaret görerek kabullendikleri, fikri kendi benlikleri ile doldurmadan taklide yönelmeleri ile Türk resminin gelişimini hızlandıracak yerde köstekleyici olduklarına da değinilmiştir. Güvemli, Zahir (1998); **Başlangıcından Bugüne Türk ve Dünya Tarihi**, Varlık Yayınları, s.1437, Eylül, s. 249

⁵ Toprak, Burhan; **Sanat Tarihi**, C.II, s.257

3. Sanatçının Hayatı

1914 Kuşağı'nın en önemli temsilcilerinden biri, özellikle "Türk İzlenimcileri" arasındaki ayırt edici özellikleri yönünden, Nazmi Ziya'dır. Sanatçı 1881 yılında İstanbul'da Aksaray'ın Horhor semtinde dünyaya gelmiştir. Babası Ziya Bey, Fatih'in hocası olan Molla Gürani'nin torunlarından olduğundan aile Güran soyadını almıştır. Nazmi Ziya ilk tahsilinden sonra Vefa İdadisi'ni bitirmiş, ardından Mülkiye'ye gitmiştir.

Mutaassıp bir ailenin çocuğu olan Nazmi Ziya'nın küçük yaşlardan itibaren resme ve el sanatlarına olan ilgisi özellikle babası tarafından tepki ile karşılanmıştır. Resim öğretmeni olan amcası Binbaşı Hasip Bey, her ne kadar onunla ilgilenmek istese de aile arasında huzursuzluğa sebep olmamak için dersleri durdurmuştur. Nazmi Ziya daha sonraki resim derslerini Hoca Ali Rıza'dan almış ve ancak babasının ölümüyle Sanayi-i Nefise Mektebi'ne girebilmiştir.

3.1. Sanayi-i Nefise Dönemi

Nazmi Ziya 1902 yılında Sanayi-i Nefise Mektebi'ne kaydını yaptırmıştır. Burada Mösyö Varnia, Mösyö Valery ve Oksan Efendi'den dersler almıştır. Atölye dersinin hocası Mösyö Valery'dir.⁶ Valery nesnenin fotografik gerçekliğinin hiçbir yorum katılmadan resmedilmesi yönünde eğitim verirken, Nazmi Ziya'ya bu tarzın hiç uygun olmaması çoğu zaman hoca ve öğrenciyi karşı karşıya getirmiştir.⁷

1903'te üç ay kalmak üzere İstanbul'a gelen Paul Signac sanatçı üzerinde büyük etki yaratmıştır. Nazmi Ziya'nın eserlerinin bazılarında noktalama tekniği görülürken, Signac'ın doğa karşısındaki tutumundan da son derece etkilenmiş ve sanatsal çabasını hangi yöne doğrultacağına iyice karar vermiştir. Bu kararlılık onu sonraki yıllarda başarıya sürükleyecektir.⁸

Nazmi Ziya'nın okulun genel sanat yaklaşımına yakın olmayan resim tarzı o dönemin Sanayi-i Nefise müdürü Osman Hamdi Bey ile de ters düşmesine neden olmuş ve Osman Hamdi Bey Nazmi Ziya'nın bitirme işlerini kabul etmeyerek eğitim süresinin uzamasına karar vermiştir. Böylece Nazmi Ziya, Sanayi-i Nefise Mektebi'nden 1908 yılında bir yıl uzatmalı olarak mezun olmuştur.

---

⁶ Salvotere Valery'nin her nasılsa profesörlük unvanı almış zayıf bir ressam olduğuna değinilmektedir. Berk, Nurullah, Turani, Adnan; **Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk sanat Tarihi**, C.2, Tıglat Yay., s.37

⁷ Gürel, Haşim Nur (1983-1996); **Sığ Sularda Saat ve Siyaset Görsellik Üzerine Yazılar**, Sevimce Sanat Galerisi Yayınları, s.64'te bu çekişmeyi biraz da Nazmi Ziya'nın 22 gibi geç bir yaşta Akademi'ye başlamasına dayandırmış hatta el-beyin-göz eğitiminin geç kalmasından dolayı bazı eksikleri olduğunu iddia etmiştir.

⁸ Birçok kaynakta Nazmi Ziya'nın Sanayi-i Nefise yıllarında Signac'tan çok etkilendiği yazılırken EROL, Turan (Mart, 1995); **Türk Ressamları Dizisi:4**, Yapı Kredi Yayınları, s.23'te ise Nazmi Ziya'nın kendi ifadesi ile Signac'ı ancak Paris'teki eğitimi sırasında anlayabildiği ve hayranlık duyduğuna değinilmektedir.

3.2. Paris Eğitimi ve Sonrası

Nazmi Ziya, Sanayi-i Nefise'den diplomasını aldığı yıl olan 1908'de Paris'e gitmiş, önce üç ay Akademie Julian'da Marcel Bachet ve Royer'in hocalık ettiği atölyeye devam etmiş, ayrıca Cormon'un atölyesinde de 1913'e kadar çalışmıştır. Bu atölyede akademik bir eğitim gören Nazmi Ziya, özgür bir tutuma ve tekniğe varmadan önce akademik bir eğitimin gerekliliğine tüm kalbiyle inanmıştır. Fakat bu akademik eğitim onun doğayı izlenimci bir yaklaşımla ele almasına engel olmamıştır. Cormon da ona eski hocası Ali Rıza ile aynı şeyi, doğayı etüt etmesini öğretmiş ve Nazmi Ziya atölye dışındaki tüm vaktini Paris'te açık havada çalışarak geçirmiştir. 55x75 cm büyüklüğündeki "Carpeaux Çeşmesi" bu dönem yapıtlarındandır. Yine aynı dönem Notre Dame'da Paris civarında yaptığı bir resim Cormon tarafından çok beğenilmiş ve sergilenmesi önerilmişse de Nazmi Ziya resme çerçeve yaptıramadığından sergilenememiştir. Aynı resim daha sonra 1928'de İstanbul'da Emanullah Han tarafından 500 lira gibi zamanında çok fazla olan bir para ile satın alınmıştır.

Ziya'nın ilk teşhir edilen eseri Antoine Coypel'in "Democrite'nin Başı" kopyasıdır. Bu resim Louvre'da iki ay devamlı çalışma sonucu ortaya çıkmıştır. Resmi Sergi, Ziya'nın eserini 1910 yılında kabul etmemiş, fakat 1912'de yaptığı birebir boyutlu kadın portresini sergilemiştir.

Bu yıllarda Almanya ve Avusturya'ya da geziler yapmış, buralardaki müzeleri de gezme olanağı bulmuştur.

Bu dönemde atölye arkadaşı Fransız bir kız olan Macelle Cihavalier ile evlenmiş ve iki kız çocuğu dünyaya gelmiştir.

Daha sonra I. Dünya Savaşı nedeniyle 1913'te yurda dönmüş ve çalışmalarını beğenen Cormon'un onu geri çağırmasına rağmen Paris'e dönmemiş, ya da dönememiştir.

Paris dönüşünde onu çok kolay günler beklememiş, çok çeşitli işlerle uğraşmak durumunda kalmıştır. İzmir Muallim Mektebi Müdürlüğü, İstanbul Tedrisat Müfettişliği gibi görevlerle Milli Eğitim örgütünde çalışmış, bu görevler ona Mekteb-i Mülkiye diploması sağlamıştır. Bazen ressamlığı da gündeme gelmiş, 1915 yılında Maarif Nezareti tarafından okulların duvarlarına asılmak üzere Türk tarihinden alınmış on kadar tablo yapmakla görevlendirilmiş ve bu tabloların irili ufaklı röprodüksiyonlarını yapmak üzere Almanya'ya gönderilmiştir.⁹

I. Dünya Savaşı sonrası mütareke yılları öyle zorlu geçmiştir ki arkadaşları ile birlikte Çamlıca'da bir tavuk çiftliği kurmuş, hatta ayakkabıcılık dahi yapmıştır.

Nihayet 1918'de Sanayi-i Nefise Mektebi müdürlüğüne atanarak burada hocalığa başlamış ve bir ömür boyu severek yapacağı bir göreve adımını atmıştır.

---

⁹ Bu tabloların konuları "İstanbul'da Bir Cirit Oyunu", "Üçüncü Mustafa'nın Kılıç Alayı", "Zigetvar Kuşatması" bu resimlerin hiç birinin bugüne ulaşmadığı düşünülmektedir.

1921'e kadar müdürlük görevini sürdürmüş, daha sonra da 1925-1927 yılları arasında aynı görevi yürütmüştür. Nazmi Ziya, Sanayi-i Nefise'deki hocalık yılları boyunca öğrencileri ile her zaman iyi diyalog içinde olmuştur. İlk yıl onların kartpostal beğenilerini yok ederek, onları okulun beyaz alçı döküm heykellerinin güzelliğine yaklaştırmayı amaç edinmiş, bu heykellerden sıkılanları doğaya yönlendirmiş ve bunu her zaman nazik ve sakin bir üslupla yapmıştır.

1927 yılında müdürlük görevini Namık İsmail'e devretmeden önce Paris'e eğitime gönderilen öğrencileri bizzat yerinde denetlemek için Paris'e gitmiş, yurda döndüğünde bazı hususi sebeplerden dolayı eşiyile ayrılmışlardır. Öğrencisi ve komşusu Arif Kaptan bu olaydan sonra Nazmi Ziya'ya dair "Yalnızlık ızdırabı, Nazmi Ziya'nın sanat hayatı için çetin ve karmaşık bir merhale olmuştur. Güneş ve güneşli kırların ressamı Nazmi'yi bu tarihten sonra kapalı ve bulanık havalarmın, garip iphamla kıvrılıp bükülen bulutlu göklerin ressamı olarak görürüz" demiştir.

4. Sanatçının 1914 Kuşağındaki Yeri ve Önemi

Nazmi Ziya'yı Meşrutiyet'te Avrupa'ya giden ve dönüşte "Çallı Kuşağı" olarak adlandırılan topluluktan ayırmalıyız. Bu ayırımın nedeni çalışma tarzı farklılığından kaynaklanmaktadır. Çallı ve grubu Avrupa'da akademizmi örnek almış ve bu tarzda çalışmışlardır. Nazmi Ziya ise, daha son sınıfta tarzını belirlemiştir. Eğer 1914 Kuşağı izlenimciliğin Türkiye'deki ilk temsilcileri olarak anılıyorsa, bu kuşağın başlıca temsilcisinin Çallı değil, Nazmi Ziya olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Erhan Kemal "Nazmi Ziya" adlı kitabında, o grup içinde peyzajda empresyonist olarak sadece Nazmi Ziya'yı tanıyabileceğini, diğerleri için ise kırma empresyonist, memlekete uyan empresyonist, belki neo-empresyonist denebileceğini söylemiştir.

5. Nazmi Ziya'nın Sanatı

Nazmi Ziya bir izlenimci olarak Avrupa'ya gitmiş ve yine bir izlenimci olarak yurda dönmüştür. Mimar Sinan Üniversitesi'nce yayınlanan "Osman Hamdi ve Sanayi-i Nefise Mektebi" adlı araştırmada diğer atölye arkadaşları ile Nazmi Ziya'nın resimlerini karşılaştıran Adnan Çoker, Ziya'nın modeli çizgisel değil, tuşlarla etüt edişine dikkat çekerek, onun Avrupa eğitiminden önce de empresyonist olduğunu vurgulamıştır.

Nurullah Berk'in değerlendirmelerine bakıldığında, o da Nazmi Ziya'yı tam bir empresyonist olarak görmekte; *Nazmi Ziya izlenimciliğin bizde ki akademik temsilcilerinden değildir. Onu Çallı ve grubunun estetiği ve tekniği çevresinden ayırmak, ona arkadaşlarından ayrı bir yer vermek gerekir*¹⁰, demektedir.

Bu yöndeki değerlendirmelere ülke dışından da bir ses katılmıştır. 1936'da Moskova'da açılan Türk resim sergisine ilgi gösteren Olga Baubnova, Journal de Moscou'daki yazısında, ressamlarımızı gruplara ayırmış; Feyhaman Duran ve İbrahim

---

¹⁰ Berk, Nurullah (1943); *Türkiye'de Resim*, GSA Yayını, İstanbul, s.31

Çallı'yı romantik-realist, Nurullah Berk'i kübist, Nazmi Ziya'yı ise empresyonist olarak değerlendirmiştir.

Celal Esat Arseven ise Nazmi Ziya'dan söz ederken şöyle der: "O artık tabiattaki eşyanın şekil ve renginden ziyade, güneş ve ışığın her an değişen cilvelerini kavrayabilmek ve onu tespit ederek ebedileştirmek istiyordu. Cézanne'nin dediği gibi o da tabiatın en iyi hoca olduğuna kani idi. Bu sebeple hep tabiattan çalışır, fakat o manzarayı kendi ruhunun da sesinden geçirerek, ona herkesin göremediği esrarı gösterirdi. Resim hayatı benimkine çok benziyordu. O da gençliğinde Sanayi-i Nefise'ye girmek ve orada resim öğrenmek için babasının mümanaatlarına maruz kalmıştı. Hatta Sanayi-i Nefise Mektebi'nde empresyonizme doğru gittiğini gören hocası Valery onunla epeyce istihza etmiş ve onu bu yoldan çevirmeye çalışmıştı. Bu engeller onun en kuvvetli bir empresyonist olmasına mani olamadı."¹¹

Zahir Güvemli, sanatçıların sanata yaklaşımlarının geçmişleriyle çok ilişkili olduğunu, sanat tarihi yüzyılları bulan bir toplum ile yarım yüzyıllık geçmişi olan bir toplumun sanatçılarının aynı yaklaşımla sanata bakmalarının beklenmemesi gerektiğini vurgularken, "...evet Nazmi Ziya, Claude Monet'nin yıllar önce yaptıklarını tekrarlamış olsa da, bizim sanat dünyamızda yeni olan özgün şeyler yapıyordu, diyerek aslında kendinin de kuşkuları olduğunu ima etmektedir. Hatta Güvemli, Nazmi Ziya'nın ne dereceye kadar empresyonist olduğunu altı madde ile incelemiş ve sonucunda Ziya'nın tam bir empresyonist olmadığına karar vermiştir.

Nazmi Ziya'dan önce ülkede izlenimci üslubu benimseyen başka bir sanatçının olmaması sanatının hemen anlaşılmasına neden olmuştur. Eserleri çok sayıda alıcı bulamamış, fakat bu durum onu hiç yıldırmamıştır. O, eğer tabiata yaklaşabildiysem, eğer ekolumü temsil edebilmişsem, velev ki öldükten sonra bile takdir edilebilirim¹², demiştir. Fakat sanat kişiliğinin eleştirilmesindeki eksikliği her zaman hissetmiş ve bu konudaki üzüntüsünü sık sık dile getirmiştir.

6. Sanatındaki Etkilenmeler

Kendinden sonraki dönemleri en çok etkileyen sanatçılardan biri ve Nazmi Ziya'nın ilk hocası olan Hoca Ali Rıza'nın Nazmi Ziya üzerindeki etkisi çok önemlidir. Sanatçı hocası için şöyle demektedir:

Bu büyük adam ondan sonra gelen bütün hocaların başında gelir. Zaten sonraki hocalar da onun söylediklerini tekrar etmekten başka bir şey yapmadılar. Ben Ali Rıza Bey'den hiçbir hocaların etkisi altında kalmamayı öğrendim. Gene onun telkiniyle çok hoşuma giden bir resim gördüğümde sanki korkunç bir şeymiş gibi dikkatle bakmazdım. Hala da öyledir. Bununla hiçbir hocaların, hiç bir ressamın tesiri altında kalmadığımı iddia etmek istemem. İlk resimlerimde Rıza Bey'in tesirleri görüldüğü gibi Paris'te bulunduğum zamanlarda da Corot'nun tesiri altında kaldım.¹³

¹¹ Arseven, Celal Esat; **Sanat ve Siyaset Hatıralarım**, s.73

¹² Erhan, Kemal, **Nazmi Ziya**, Halk El Sanatları ve Neşriyat A.Ş., s.14

¹³ Eyüboğlu, Bedri Rahmi (1937); **Nazmi Ziya**

Her iki sanatçı da şemacı zihin yapısını doğaya yönelterek çözmüş ve doğadan anladıklarını özümseyerek batı taklitçiliğinden her zaman uzak durmuşlardır. Nazmi Ziya 12.09.1937 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde şöyle demektedir: *Biz Avrupalıları taklit ettikçe Avrupalılar bize haklı olarak gülecekler ve vatandaşlarımız da yaptığımız resme alaka göstermeyeceklerdir. İşte bu nokta benim kanaatimin esası ve iddiamın başıdır. Şimdiye kadar yaptığım didinmeler bunun içindir. Yoksa ben de bir pirin eteğine yapışıp otuz beş senede yapamadığım işi üç buçuk senede yapar ve herkesi hayrete düşürürdüm.*¹⁴

7. Sanata Yaklaşımı

1914 Kuşağı'nın diğer üyeleri gibi Nazmi Ziya da Paris'te bulunduğu yıllarda oradaki yeni gelişmelere uzak kaldığı için eleştirilmiştir. Bedri Rahmi hocası hakkında şöyle düşünmektedir: *Nazmi Ziya 1900'den sonra en özlü sanat akımlarıyla fıkır fıkır kaynayan Paris'te yanma tehlikesini göze alarak elini uzatabilseydi, belki orada kendisinin en mükemmel benliğine rastlayabilecekti.*¹⁵

Kaldı ki Nazmi Ziya, Paris'teki bu yeni yaklaşımlara hiç yakınlık duymamıştı. Arif Kaptan ile birlikte manzaraya çıkışlarında arada bir onlara katılan Bedri Rahmi'ye bu sanat akımlarının öncüleri için; *birak şu cambazları!*, demiştir. Modernlerin sanatın asıl seyircisi olan halkı bir yana koymalarını kabul edememiştir.

"Ben de" diyordu, "Harb-i Umumi'ye daha doğrusu mütarekeye kadar sanatı yalnız sanat için yapanların tarafındaydım. Yalnız sanatkârlar tarafından tadılan ve halk üzerinde hiçbir tesir yapmayan bu telakkiyi değiştirmeseydim belki ben de modernlerin peşinden gidecektim."¹⁶

8. Çalışma Yöntemi

O, *sabahleyin erkenden kalkarak, gecenin gündüz olmak için geçirdiği değişime tanık olmayanlar, yeryüzünde hiçbir şey görmemişlerdir*¹⁷, demiştir. Nazmi Ziya bir tabiat, daha doğrusu bir güneş ressamıdır. Resimlerinin konusunu özenle seçmiş ve günün çeşitli saatlerinde bu konuya dair desenler çizmiştir. Bu resimlerin bazıları ile günler boyunca uğraşarak, tekrar tekrar resmederken, bazılarını ise çok kısa sürede tamamlamıştır. Yani bir yandan tam bir izlenimci gibi ışığın o anki durumuna göre lekeleri çarçabuk yerleştirirken bir yandan da araştırmacı olmanın gerekliliğine inanmıştır. Sanki bu yönde düşünsel bir temel bulamamanın kargaşasını yaşıyor gibidir. O güneşin en güzel etkisini yakaladığında onu resmetmiştir. Örneğin "Koç Kahvesi" adlı resmi için altı desen çizmiş yedincisinde eserini gerçekleştirmiştir. "Karacaahmet" resmini yaparken de neredeyse Karacaahmet'e taşınmıştır.

Ressamın titizliği son derece dikkat çekicidir. Onun resim malzemeleri her zaman temizdir ve resimlerinin oymalı çerçevelerini bile her zaman kendi elleri ile yapmıştır.

---

¹⁴ Erol, Turan; a.g.e, s.27

¹⁵ a.g.e, s.23

¹⁶ a.g.e, s.19

¹⁷ a.g.e, s.9

Nazmi Ziya'nın asıl gücünü İstanbul resimlerinde görmekteyiz. Boğazın mavi suları, Langa bostanları, Karacaahmet Mezarlığı'ndan servi kümeleri, Çamlıca'dan ağaçlar, mahalle kahveleri ile Nazmi Ziya tam bir İstanbul portrecisidir. Bu resimlerin çoğunda Paul Signac etkilerine rastlanır. Renkler palet üzerinde değil, tuval üzerinde yan yana gelen küçük noktacıklar halinde saf renklerle izleyicinin gözünde karıştırılır. Bu teknik onu Çallı ve daha pek çok ressamda görülmeyen, üzerinde durup düşünülerek ilerleyen bir çalışma tarzına götürmüştür. Sıcak ve soğuk renklerin sistemli kullanımı sanatçının hemen hemen bütün eserlerinde görülür.

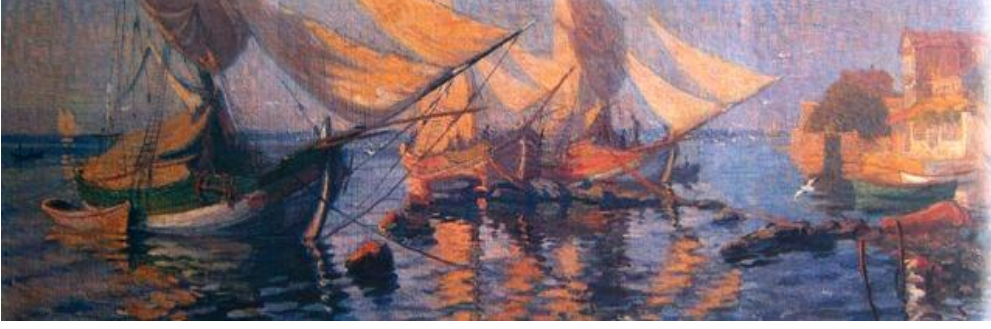
9. Eserlerinden Birkaçının İncelenmesi

Güneş ve hava değişiklikleri Nazmi Ziya resimlerinin başlıca özelliğidir. Rutubetli, nemli hava izlenimini bile tuvale çok büyük bir ustalıkla yansıtabilmiştir. Bu ustalığını özellikle "Karacaahmet" tablosunda görmekteyiz. Bu resimde buğulu hava perdesini delen güneş, ağaçların arasından sızıp, yerde yeşil ve turuncudan oluşan bir yüzey oluşturuyor. Batmak üzere olan akşam güneşinin yumuşak ışıklarından oluşan bir perde doğa üzerine gerilmiş gibidir.

Resim 1: Karacaahmet

"Dere"de bulutlar güneşin üzerini örtmüş, toprak bu yüzden koyulaşmıştır.

Resim 2:Yelkenliler, 88,5x272 cm, 1933

Boyutları açısından en büyük yapıtı olan "Yelkenliler"de de güneş çok önemlidir. Batmak üzere olan güneşin kızılımsı ışıkları teknelerin üzerine vururken, suların mavisi ile bir kontrast meydana getirmiştir.

"Koç Kahvesi"nde ressam üç temel renk kullanmıştır: Pembe, yeşil ve sarı. Masadaki insanlar, arkadaki bina, öndeki sarmaşıklar bu üç rengin tonlarıyla resmedilmiştir.

Resim 3: Koç Kahvesi

Nazmi Ziya'nın burada birkaç örneğini verdiğim resimlerinin yanında diğer tüm örnekleri de benzer özellikler taşır.

10. Son Sergisi

İstanbul Festivali dolayısıyla 1937 yılında Güzel Sanatlar Akademisi'nde büyük bir sergi düzenlenmesine karar verilmiştir. Resim, heykel, tezyini sanatlar, afiş ve tarihte Karagöz olarak beş grubun yer alacağı serginin resim bölümü sadece Nazmi Ziya'nın yapıtlarına ayrılmıştır. Bu arada o dönemin genç sanatçı ve öğretim elemanlarından Bedri Rahmi Eyüboğlu, eski hocası Nazmi Ziya hakkında bir kitap hazırlamaktadır ki bu kitap; önemini günümüzde de hala korumakta ve sanatçı hakkında yazılmış ilk monografi kitabı olarak da itibar görmektedir.

Otuz beş yıllık emeği ile yüzleşmesine olanak sağlayan bu sergi için son derece heyecanlı olan sanatçı, Temmuz ayının sıcağında sayısı yüzleri bulan resimlerini bizzat kendi taşıyıp salona yerleştirmiştir. 17 Ağustos 1937'de açılan ve tüm sanat yaşamının gözler önüne serildiği bu sergiden sanatçının tek beklentisi, sanatına dair eleştiri almaktır. Kaldı ki eserlerinin birçok çağdaşı tarafından beğenilmediğini düşünmektedir. Onun için, İbrahim Çallı, Avni Lifij, bir önceki kuşaktan Hoca Ali Rıza ve Halil Paşa'nın eserleri dışında diğer ressamın çalışmaları heyecan verici değildir. Ancak sanatçının sergiden beklentisinin ne derece karşılandığı tartışılır.

Nami Ziya 11 Eylül gecesi sergi devam etmekten bir kalp krizi sonucu hayata veda etmiştir. Bu sırada hakkında yazılan kitap henüz baskı aşamasındadır ve son sayfasına ressamın gazetede ölüm haberi eklenmiştir.¹⁸

KAYNAKÇA

Arseven, Celal Esat; Sanat Ve Siyaset Hatıralarım

Arseven, Celal Esat; Türk Sanatı Tarihi

Başkan, Seyfi (1990) ; Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye'de Resim, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Başvuru Eserleri Dizisi:150

Berk, Nurullah (1943); Türkiye'de Resim, G.S.A. Yayını, İstanbul

Berk, Nurullah (1973); 50 Yılda Türk Resmi, Türkiye İş Bankası Yayınları

Berk, Nurullah, Turani, Adnan; Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk Sanat Tarihi, C.2, Tıglat Yay., S.37

Berk, Nurullah, Özsezgin, Kaya (1983); Cumhuriyet Dönemi Türk Resmi, Ankara

Berk, Nurullah, Elibal, Gültekin (1974), Cumhuriyet'in 50. Yılı Dolayısıyla İş Bank Ve Ak Bank Tarafından Çıkarılan Neşriyat

Boyar; Pertev (1948), Türk Ressamları

Cezar, Mustafa (1973); "Kuruluşundan Bugüne Akademi", D.G.S.A 90. Yıl Broşürü, İstanbul

Çoker, Adnan (1983); Osman Hamdi ve Sanayi-İ Nefise Mektebi, M.S.Ü. Yayınları

---

¹⁸ Haşim Nur Gürel, A.g.e., s. 62'de Nazmi Ziya'nın ölümünün bu döneme rastlamasının tesadüf olmadığını, sergiye dair hiçbir eleştiriye gazetelerde yer verilmeyişine ve serginin hazırlanmasıyla sanatçıdan başka kimsenin ilgilenmeyişine dikkat çekerek, bu üzüntünün sanatçının ölümüne neden olabileceğini iddia etmiştir.

- Dikmen, Halil (1983); Yüz Senelik Türk Resim Sergisi, Maarif Yayınları, İstanbul
- Erhan, Kemal, Nazmi Ziya, Halk El Sanatları ve Neşriyat A.Ş.
- Erol, Turan (Eylül,1990); "Sanayi-İ Nefise 'Nin İlk Mezunları ve Çallı Kuşağı", Kültür Ve Sanat, S.7
- Erol, Turan (Mart, 1995); Türk Ressamları Dizisi:4, Yapı Kredi Yayınları
- Eyüboğlu, Bedri Rahmi (1937); Nazmi Ziya, Güzel Sanatlar Akademisi Yayınları
- Germaner, Semra; "Türk Resminde İzlenimci Akım 1914 Kuşağı Sanatçıları" , Antik Dekor, S.99
- Giray, Kıymet (1997); Çallı Ve Atölyesi, Türkiye İş Bankası Yayınları:367, Sanat Dizisi:56
- Gören, A. Kemal (1997); Türk Resim Sanatında Şişli Atölyesi ve Viyana Sergisi, İstanbul
- Güran, Nazmi Ziya (12 Eylül 1937), "Resim Sergisi Hakkında", Cumhuriyet
- Güran, Nazmi Ziya (14.1.1936), "Ressamlarımıza", Tan
- Gürel, Haşim Nur (1983-1996); Sığ Sularda Saat ve Siyaset Görsellik Üzerine Yazılar, Sevimce Sanat Galerisi Yayınları
- Güvemli, Zahir (1968); Başlangıcından Bugüne Türk ve Dünya Tarihi, Varlık Yayınları, S.1437, Eylül
- Güvemli, Zahir (1982);"Nazmi Ziya Güran", Çağdaş Türk Resminden Örnekler, Ak Yayınları
- Kaptan. Arif (1942), "Nazmi Ziya" Güzel Sanatlar Mecmuası
- Özsezgin, Kaya (Aralık,1994); Türk Plastik Sanatları Ansiklopedik Sözlük, Yapı Kredi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul
- Sadullah, Naci (18.8.1937); Son Posta
- Serullaz, Maurice (Mayos 1998), Ç. Devrim Erbil; Empresyonizm Sanat Ansiklpedisi, Remzi Kitapevi, 3. Basım
- Şişli Belediyesi-İstanbul Resim ve Heykel Müzeleri Derneği (1997); Türk Resim Sanatında Şişli Atölyesi ve Viyana Sergisi, İstanbul
- Tansuğ, Sezer (1979); Örneklerle Türk Resim Ve Heykel Sanatı, İdgsa Yayını, İstanbul
- Tansuğ, Sezer (1999); Çağdaş Türk Sanatı, Remzi Kitabevi, 5. Basım
- Toprak, Burhan; Sanat Tarihi, C.Iı, S.257
- Yarar Dal, Esin (Nian-Mayıs 1985); "Türk Resminde Akademizm Tartışması", Oluşum, S.90-91,S.3